

Хотілося звернути увагу на те, що брак досвіду і добрих знань з криміналістики у молодих слідчих і прокурорів, відсутність практичної можливості скористатися якісними криміналістичними рекомендаціями в умовах швидкоплинної ситуації сучасного досудового розслідування, призводять до тактичних прорахунків, які руйнують намагання органів досудового розслідування і прокуратури швидко, повно і неупереджено встановити обставини кримінальних правопорушень.

Отже, слідча практика сьогодення вимагає від науковців у сфері криміналістики розробки рекомендацій тактичного характеру, які забезпечать можливість подолання протидії, що закономірно в силу засади змагальності, офіційно існує у досудовому розслідуванні під час вирішення слідчим суддею питань за участю сторін обвинувачення і захисту та інших осіб, пов'язаних із проведенням слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Розробка таких практичних рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності та авторитету органів кримінальної юстиції.

Бистрицький Богдан Юрійович,
заступник начальника навчально-методичного відділу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЗА ФАКТАМИ ГРАБЕЖІВ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНИМИ

З метою перевірки та уточнення зібраних в кримінальному провадженні доказів, оцінки слідчих версій досить часто виникає необхідність проведення окремих експериментально-дослідницьких дій. Такі обставини, як: чи міг свідок побачити певні дії з конкретної відстані або в певних умовах, чи в змозі неповнолітня (і не лише) особа за своїм фізичним розвитком учинити певну дію в конкретних умовах, пройти чи пробігти відповідну відстань за визначений час тощо, можливо з'ясувати за допомогою слідчого експерименту. У більшості випадків він проводиться для оцінки об'єктивності отриманих слідчим доказів та є штучним способом відтворення дій в реальній ситуації.

Правова регламентація зазначеної слідчої (розшукової) дії знайшла своє відображення в чинному КПК України в ст. 240, у частині першій якої визначено, що з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального провадження, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1, с. 137].

За визначенням В. І. Оперука та І. Л. Марчук, слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, яка полягає в тому, що слідчий та/або прокурор в присутності понятих, а в необхідних

випадках – за участю спеціаліста, підозрюваного, потерпілого, свідка, захисника, представника, з метою перевірки та уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, проводить відтворення дій, обстановки, обставин певної події, та інші необхідні досліді чи випробування [2, с. 42].

Слідчий експеримент потрібно відрізнити від експерименту як загальнонаукового методу дослідження, що використовується як пізнавальний прийом під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Зазначена слідча (розшукова) дія є сильним психологічним засобом впливу на його учасників, оскільки отримані результати нерідко наочно свідчать про можливість або неможливість існування певного явища чи події, спростувати які підозрюваним буває доволі складно. Тому слідчий експеримент – це необхідний, а часто незамінний спосіб перевірки й отримання нових доказів [3, с. 44]. Результати вивчення нами кримінальних проваджень про грабежі, вчинені неповнолітніми, свідчать, що така слідча (розшукова) дія проводилася лише у 38,1 % випадків від загальної кількості кримінальних проваджень зазначеної категорії. Така ситуація, звісно, не може безпосередньо впливати на якість та ефективність проведення досудового розслідування.

Необхідність проведення цієї слідчої (розшукової) дії під час розслідування грабежів, у тому числі, вчинених неповнолітніми, може виникнути тоді, коли при оцінці зібраних даних виникає необхідність в перевірці тієї чи іншої обставини, факту дослідницьким шляхом. Тому, перед тим, як прийняти рішення про проведення слідчого експерименту, необхідно з'ясувати: яка конкретна обставина або факт потребують перевірки та їх значення для розслідування; можливо це з'ясувати шляхом проведення саме зазначеної слідчої (розшукової) дії і що для цього необхідно; які заходи потрібні та які можливості їх практичного здійснення; чи є можливість створити під час проведення слідчого експерименту умови, які б забезпечили його допустимість та достовірність.

Особливості тактики цієї слідчої (розшукової) дії обумовлюються віковими особливостями психіки неповнолітнього. Легковажна поведінка підлітка (розв'язна поведінка, грубе відношення до потерпілого тощо) може вплинути на доказове значення результатів експерименту. Або ж, навпаки, інші неповнолітні проявляють підвищену сором'язливість, скованість, боязливість невідомих наслідків [4, с. 32].

Також, в силу вікових особливостей деяку складність для неповнолітнього представляє сприйняття відрізків часу, швидкості руху та розмірів різних об'єктів, зовнішності людей та їх опис. Однак, це не повинно бути обставиною, яка унеможливує проведення слідчого експерименту. Неповнолітньому рекомендують зосередитися, не поспішати, подумати тощо. На обов'язковість проведення слідчого експерименту за таких умов вказує і Є. Д. Лук'яничков [4, с. 32].

Підсумовуючи викладене, наголосимо на тому, що слідчий експеримент за участю неповнолітніх має свої особливості на фоні того, що кримінальний процесуальний закон не містить окремих вказівок щодо підстав та умов проведення слідчого експерименту за участю неповнолітнього, обмежуючись лише вказівкою на положення, що порядок проведення кримінального провадження щодо неповнолітнього визначається загальними правилами КПК України з урахуванням особливостей, передбачених Главою 38 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змін та допов. станом на 4 лют. 2013 р. : (офіц. текст). К. : ПАЛИВОДА А. В., 2013. 328 с.

2. Оперук В. І. Марчук І.Л. Загальна характеристика слідчого експерименту у відповідності до чинного КПК України. URL: lex-line.com.ua/?go=full_article&id=1544

3. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект) / Криміналістичний вісник : зб. наук. пр. / Держ. наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр МВС України. К., 2013. № 1 (19). С. 43–48.

4. Лукьянчиков Е. Д. Особенности расследования преступлений несовершеннолетних : [учеб. пособ.] / Лукьянчиков Е. Д. К. : НИИРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1990. 52 с.

Бобик Олександр Васильович,
провідний фахівець з організаційно-методичного забезпечення відділу забезпечення діяльності центру Житомирського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Чинний Закон «Про судову експертизу» визначає правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки, який був прийнятий 27 років тому (№ 4038-ХІІ від 25.02.1994). За цей змінилися соціально-політичні реалії в Україні та накопичилося багато проблемних питань із судової та позасудової експертизи, що потребує удосконалення законодавства, яке регламентує судово-експертну діяльність [1, с. 1].

Указом Президента України від 08.11.2019 № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» в частині реалізації заходів у сферах правової політики, забезпечення